

Yahudilerin Üstünlük İddialarının Tevrat Metinleri ve Kur'ân Âyetleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*

An Evaluation of Jewish Claims of Superiority Within the Framework of Torah Texts And Quranic Verses*

ÖZET

Yahudilerdeki üstünlük algısının şekillenmesinde Tevrat metinlerinde ve Kur'ân-ı Kerim âyetlerinde İsrâiloğulları'nın üstün kılındığına dair yer alan ifadelerin yanlış yorumlanması önemli bir etkidir. Bu nedenle Yahudi üstünlük iddiasının Tevrat metinleri ve Kur'ân âyetleri çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Yahudi din geleneğindeki üstünlük anlayışının dinî metinler ekseninde değerlendirilmesi bu çalışmanın temel konusunu teşkil etmektedir. Bu çalışmanın amacı Kur'ân-ı Kerim ve Yahudi Kutsal Kitabı Tanah esas alınarak dinî metinlerdeki İsrâiloğulları'nın üstünlüğünün etnik bir üstünlük olmadığını, iman ve itaatten imtina eden çağdaşlarına nazaran iman ve itaat nedeniyle zaman ve şahıslarla sınırlı dinî/manevî üstünlük olduğunu ortaya koymaktır. İsrâiloğulları özelinde üstünlüğün mahiyeti ve sınırları nitel araştırma yöntemlerinden literatür analizi ve karşılaştırma yöntemiyle tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Tevrat metinlerinde İsrâiloğulları ve Yahudilerin etnik üstünlüğüne dayanak teşkil edecek açık bir ifade bulunmadığı, aksine üstünlüğün Allah'a iman ve O'na itaat etmeye bağlı olduğuna vurgu yapıldığı, üstünlüğün etnik kökene değil; iman ve itaate dayalı dinsel bir üstünlük olduğu, Kur'ân-ı Kerim'de İsrâiloğulları'nın etnik kökenleri nedeniyle değil; iman, itaat ve maddi/manevî nimetlerle inkârcı muasırları olan kavimlere zaman ve şahıslarla sınırlı muvakkaten faziletli kılındığı sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân-ı Kerim, Tevrat, Yahudilik, Üstünlük, Üstün Kavim, Kutsal İrk.

ABSTRACT

A significant factor in shaping the Jewish perception of superiority is the misinterpretation of statements in the Torah and Quranic verses that portray the Israelites as superior. Therefore, it is important to re-evaluate the claim of Jewish supremacy within the framework of the texts of the Torah and the verses of the Quran. This study focuses on evaluating the concept of superiority within Jewish religious tradition through the lens of religious texts. This study aims to demonstrate, based on the Quran and the Jewish holy book, the Tanakh, that the superiority of the Israelites in religious texts is not an ethnic superiority, but rather a religious/spiritual superiority limited by time and individuals, stemming from their faith and obedience compared to their contemporaries who refused faith and obedience. In the specific case of the Israelites, the nature and limits of superiority were investigated using qualitative research methods, specifically literature analysis and comparative analysis. This study concludes that the Torah texts do not contain any explicit statement supporting the ethnic superiority of the Israelites and Jews; rather, it emphasises that superiority is based on faith in and obedience to God, not ethnic origin. It further concludes that the Quran states that the Israelites were granted temporary superiority over their disbelieving contemporaries, limited by time and individuals, not because of their ethnic origin, but because of their faith, obedience, and material/spiritual blessings.

Keywords: Tafsir, The Holy Quran, Torah, Judaism, Supremacy, Master Tribe, Holy Race.

GİRİŞ

“Tanrı'nın kutsal/seçkin kavmi” anlayışı Yahudi din geleneğinde merkezi konuma sahip temel inanç öğelerindendir. Bu yönüyle Tevrat'ı ve Yahudi din geleneğini İsrâiloğulları'nın seçilmişlik tarihi olarak okumak mümkündür. (Gürkan, 2005, s. 25) Bu anlayışın etkisiyle tarihsel süreç içerisinde Yahudi inanç siteminde bu topluluk, Tanrı'nın seçkin kıldığı üstün millet olarak takdim edilmiştir. İlerleyen dönemlerde ise bu anlayış, İsrâiloğulları'nın etnik üstünlüğü formuna evrilmiştir. Bu anlayışa göre İsrâiloğulları, Hz. Musa rehberliğinde Tanrı ile ahitleşmeleri nedeniyle yeryüzünde Tanrının temsilcileri ve seçkin kavmi olmuşlardır. Bu seçilmişlik algısının yanında İsrâiloğulları'na verilen nimetlerden ve onların alemlere üstün kılındığını belirten Kur'ân âyetlerinin de bu algıyı destekleyici birer argüman olarak takdim edilmesi, Yahudiliğin belli etnik kökten gelen bir topluluğun milli

Ömer Faruk Şahinalp¹
Mehmet Yusuf Haklı²

How to Cite This Article

Şahinalp, Ö. F. & Haklı, M. Y. (2026). Yahudilerin Üstünlük İddialarının Tevrat Metinleri ve Kur'ân Âyetleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(4), 568-579. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19816643>

Arrival: 17 March 2026

Published: 28 April 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanmakta olan “Kur'an'da Münkir Tasvirleri ve İnkarla Mücadele Üslubu” isimli tezden üretilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, Türkiye. ORCID: 0009-0005-0552-9442

² Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Diyarbakır, Türkiye. ORCID: 0000-0002-3745-7085

dini; İsrâiloğulları'nın ise Tanrının seçkin ve faziletli kıldığı topluluk olarak algılanmasına neden olmuştur. (Katar, 2007, s. 458)

Yahudi din geleneğindeki “seçkinlik, üstün millet, Tanrı'nın kavmi, Tanrı'nın çocukları” vb. ifadeler, seçilmişlik anlayışının temel argümanlarını oluşturmaktadır. Bu anlayış, aynı zamanda Yahudilerin diğer din mensuplarına bakış açısını belirleyen en temel faktördür. İsrail halkını ve Yahudileri betimlemek için Yahudi kutsal metni Tanah'ta “Seçilmiş ırk” ifadesi yer almamaktadır. (Çiftçi, 2017, ss. 221-222) “Seçilmiş ırk” (am hanivhar) ifadesi Yahudi kültüründen ziyade özellikle modern dönemde Hristiyan dünyasında ve İngiliz dilinde kullanılmaya başlanmıştır. (Gürkan, 2002, s. 14) Fakat Tanah'ta İsrail halkı için “kutsal halk” (amm kadoş) (Tesniye 7/6, 14/2.) veya “kutsal millet” (Çıkış 19/6.) “Tanrı'nın kavmi”, (II.Samuel, 14/13; Mezmurlar, 47/9.) “Tanrı'nın has kavmi”, (Çıkış, 19:5; Tesniye, 7:6; 14:2; 26:18.) “Kahinler melekutu/kralığı”, (Çıkış, 19:6) ifadeleri yer almaktadır. Bunların yanısıra “Kullarım”, (Levililer, 25:55; İsay, 41:8-9; 42:1; 43:10; 44:21.) “Kavmim”, (İsay, 1:3; 3:12; 51:4,16; Yeremya, 30:22; Hezekiel, 37:27; Hosea, 11:7; Yoel, 2:26; 3:2,3.) “Şahitlerim”, (İsay, 43:10,12; 44:8) ve “Oğlum” (Çıkış, 4/22; Tesniye, 14/1; İsay, 1/2-4.) gibi İsrâiloğullarını belirtmek için ifadeler kullanılmıştır.

Yahudi geleneğinde seçilmişlik, başından itibaren Yahudi dininin ve kimliğinin merkezinde yer alan bir doktrindir. Bu doktrini Kur'an açısından, problemlili kılan nokta ise seçilmişlik veya üstünlük vasfının her hâlükârda ve sonsuza dek tek bir dinî-etnik grubun elinde bulundurmasıdır. (Gürkan, 2005, s. 58) Seçilmişlik inancı, Tanrı'nın Sina'da Hz. Musa vasıtasıyla millet olarak İsrâiloğulları'yla ahitleşmesine dayanmaktadır. Bu ahit, Tanrı ve İsrâiloğulları'nın karşılıklı olarak yükümlülüklerini yerine getirme anlayışına dayanmaktadır. (Gürkan, 2002, s. 22) Tanrı, diğer kavimler arasından kendisiyle anlaşma yapmak üzere İsrâiloğulları'nı seçmiş ve onlara şöyle seslenmiştir: “Ahdimi tutarsanız bana has ve diğer insanların tamamından daha sevgili/yakın olacaksınız...ve bir melekutlar kralığı, kutsal bir millet olacaksınız.” (Çıkış 19/5-6.) Söz konusu ahit ve kutsal kitaptaki benzer ifadeler nedeniyle Yahudiler kendilerini Tanrı'nın seçkin ve üstün kulları olarak addetmişlerdir. (Tümer & Küçük, 1997, s. 204) Fakat şunu özellikler belirtmek gerekir ki; kutsal kitap Tanah'ın metinlerinden Tanrının İsrâiloğulları'nı herhangi bir üstünlükleri ve ırkî meziyetleri nedeniyle değil; emirlerini yerine getirmeleri nedeniyle onlara olan sevgisi ve atalarına olan Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yâkub'a soylarını çoğaltacağı, onları kutsayacağı, Kenan diyarını onlara vereceği yönündeki vaadi nedeniyle seçtiği açıkça anlaşılmaktadır. (Tesniye 7/6-9. Bkz.: Yaratılış 12/1-3; 15/18; 17/7-8; 26/3-5; 28/13-15; Çıkış 2/24.)

Yahudilik geleneğinde merkezi bir konuma sahip olan seçilmişlik inancı ve bu inancın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan üstünlük anlayışı, tarihsel ve toplumsal bağlamda bazı sonuçlara yol açmıştır. Seçilmişlik düşüncesi Yahudilerin dinî ve ictimai alanlarda diğer din ve millet mensuplarına karşı üstünlük iddiasında bulunmalarına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda söz konusu anlayışın, zaman zaman diğer topluluklara karşı küçümseyici tutumların ortaya çıkmasına, onların değersiz görülmesine ve Yahudi kimliğinin seçkin ve üstün ırk üzerinden tanımlanmasına yol açmıştır. (Çınar, İnkâr Bahaneleri, 284.) Bu yaklaşım, Yahudilerin siyasî, dinî ve iktisadî alanlarda kendi topluluk menfaatlerini önceleyen bir tutum geliştirmelerine zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede söz konusu anlayışın, Yahudi çıkarlarının korunması ve gerçekleştirilmesi amacıyla sonuca götürecek, grup menfaatini temin edecek bütün araç ve yöntemlerin meşru görülebileceği yönündeki yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Yahudilik geleneğinde yer alan seçilmişlik inancının etkisiyle Yahudiler, Hristiyanlarla birlikte cennete yalnızca kendilerinin gireceğini ileri sürmüşlerdir. (Bakara 2/111) Bu iddia, aynı zamanda söz konusu toplulukların, kurtuluşu belirli bir dinî aidiyetle sınırlandıran bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Yahudiler kendilerini dünyada Allah'ın oğulları ve en sevgili kulları olarak takdim etmişlerdir. (Maide 5/18) Ahirette ise cehenneme sayılı birkaç gün girip çıktıktan sonra günahlarının affedileceğini iddia etmişlerdir. (Âl-i İmran 3/24) Bazı rivâyetlerde Yahudilerin cehennemde kalış sürelerinin buzağıya taptıkları gün sayısı kadar yani kırk gün olduğu; (Begavî, 1417, s. I,116; Taberî, 1422, s. II,170-173) başka bir rivâyette ise dünyanın yedi bin yıllık ömrü olup her bin yılı için bir gün azap görecekları böylece toplamda yedi gün azaba uğrayacaklarını iddia ettikleri aktarılmaktadır. (Begavî, 1417, s. I,116; Râgıb el-İsfahânî, 1420, s. II,242) Ümmilere (Araplara, gayr-i Yahudilere) yaptıkları haksızlık ve zulümlerden ötürü sorumlu tutulmayacaklarını iddia etmişlerdir. Üstün ırk ve seçilmiş millet tevehhümünün etkisiyle Yahudiler, kendi dinlerinden olmamalarını gerekçe göstererek Müslümanlara karşı işledikleri cürüm ve yaptıkları haksızlıklardan dolayı herhangi bir sorumluluklarının olmadığını ileri sürmüşlerdir. (Âl-i İmran 3/75; Sa'lebî, 1436, s. VII,430; Taberî, 1422, s. V,510)

Yahudi/İsrâiloğullarının seçilmişlik/üstünlük meselesi üzerine Salime Leyla Gürkan'ın “The Jewish Concept of Chosenness in Tradition and Transformation” (Gürkan, 2002) adlı basılmamış doktora çalışması bulunmaktadır. Gürkan, “Yahudilik” (Gürkan, 2020) adlı kitabının İnanç Anlayışları bölümünde meseleyi “Kutsal Kavim”, “Ahit ve Seçilmişlik”, “Kutsal Topraklar” başlığı altında incelemiştir. “Kur'an'a Göre Seçilmişlik Kavramı ve İsrâiloğulları'nın Seçilmişliği Meselesi” (Gürkan, 2005) başlıklı makalesinde ise Gürkan, ilgili âyetlerin semantik tahlilini yaparak meseleyi Kur'an eksenli incelemiştir. Mehmet Katar “İsrail Kavminin Seçilmişliği Üzerine Bir

Araştırma” adlı makalesinde meseleyi Tevrat metinleri ekseninde inceleyerek üstünlüğün takva boyutuna temas etmiştir. (Katar, 2007) Zikredilmesi gereken diğer bir çalışma ise Nazmiye Yavuz’un “Kitab-ı Mukaddes Açısında Yahudilik ve Hristiyanlıkta Seçilmişlik Anlayışı” adlı Yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Tanah’taki seçilmişlik ifade eden kavramlar, seçilmişlik anlayışının tarihsel süreci, Yahudi seçilmişliği ile ilgili yorumlar ve diğer din mensuplarına bakış açıları değerlendirilmiştir. (Yavuz, 2006)

Gerçekten İsrâiloğulları diğer milletlerden üstün müdür? Bir üstünlük söz konusu ise bu üstünlüğün mahiyet ve sınırları nelerdir, etnik bir üstünlük müdür; yoksa dinsel bir üstünlük müdür? İsrâiloğulları’nın “alemlere üstün kılınması” nasıl anlaşılmalıdır? Yahudilik İsrâiloğulları’nın etnik bir dini midir; yoksa evrensel bir din midir? Irka dayalı üstünlük anlayışının genellikle Kitab-ı Mukaddes’ten referans alınması ve İsrâiloğulları’nın “faziletli” kıldığını bildiren Kur’ân âyetlerinin mevcudiyeti söz konusu metinlerin incelenip yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır.

YAHUDİ DİNİ METİNLERİNDE ÜSTÜNLÜĞÜN HUSUSİYETİ

Dışlama ve Aşağılamaya Dayalı Üstünlük İnancı

Tanah’ta Yahudi olmayan kavimleri ifade etmek üzere “ger” ve “nokhri” kelimeleri kullanılmaktadır. Tanah’ta yabancı/garip, (Çıkis, 22/21; 23/9,12; Levililer, 23/22; Tesniye, 14/21; Yeremya, 22/3.) misafir (Tesniye, 1/6.) anlamlarında kullanılan bu kelimeler aynı zamanda İsrail kavminden olmayanları ve İsrail karşıtlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. (Gürkan, 2002, s. 19)

Seçilmişlik inancının etnisiteye dayandırıldığı Rabbinik geleneğinde Yahudiler; en mükemmel, en iyi, Tanrı’nın en değerli, Tanrıya has millet olarak konumlandırılırken; diğer milletler değersiz ve gereksiz olarak görülmektedir. (Stern, 1994, s. 42) Tanrı katındaki seçkin konumlarının, toplumsal birliğin ve üstün ırkın safiyetini muhafaza etmek adına Yahudi olmayanlarla evlilik yasaklanmıştır. (Besalel, 2001, s. II,313) Yahudi olmayanların aşağı ve değersiz bir tabiata sahip olduğu yönündeki inanç, onların toplumsal ve hukuki statülerinin ikincil bir konuma indirgenmesine yol açmıştır. Bu anlayış çerçevesinde Yahudi olmayanların mahkemelerde tanıklıklarının kabul edilmemesi ve Yahudi bir bebeği emzirmelerinin yasaklanması gibi uygulamalar, sosyal yaşamda ayrımcı düzenlemelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Shakak & Çev.: Ahmet Emin Dağ, 2002, s. 157)

Rabbinik kaynaklarında Yahudiler’in cehenneme girmekle beraber herhangi bir yara almadan çıkacakları, diğer milletlerin ise orada ebedi kalıp ilahi lanete uğrayacakları inancı hakimdir. (Gürkan, 2002, s. 57-58) Söz konusu kaynaklarda Yahudi olmayanlar köpeğe, bahçeleri ahıra, cesetleri ise hayvan leşine benzetilerek aşağılanmaktadır. Her ikisi de leş yemeleri nedeniyle Arapların atası olan İsmail köpekle aynı seviyededir. Sünnet olmanın Yahudilere has bir ritüel olarak görülmesi nedeniyle sünnetsiz yani Yahudi olmayanlarla yemek yemek köpekle yemek yemek şeklinde değerlendirilmektedir. (Stern, 1994, s. 35) Yahudi alimlerinden Maimonides; Moğolları, siyahi ve göçebe kavimleri, hayvan tabiatlı varlık olarak tarif etmiş; (Shakak & Çev.: Ahmet Emin Dağ, 2002, ss. 56-57) Babil Talmud’unda ise sadece Yahudiler “insan” olarak tanıtılmıştır. (Stern, 1994, ss. 40-42) Tanrı katında özel bir konuma sahip oldukları için sabah dualarının bir bölümünde gayr-i Yahudi olmadıkları için Tanrı’ya şükrederler. (Besalel, 2001, s. II,312)

Kabbalist geleneğinde ise Yahudilerin beden ve ruhen Yahudi olmayanlardan farklı olduğu inancı hakimdir. Buna göre Yahudiler kutsal bir kaynaktan gelirken Yahudi olmayanlar dışı şeytanlardan veya şeytani ruhlardan gelmiştir. (Shakak vd., 2002, s. 113-114) Bu gelenek, sonradan Yahudiliğe girenlerin asıl itibarıyla kutsal ruha sahip birer Yahudi olduklarını, Yahudi oluncaya kadar emaneten Yahudi olmayan birinin bedeninde bulunduğunu iddia ederek seçilmiş ırk anlayışına vurgu yapmaktadır. (Shakak vd., 2002, s. 118) Bununla birlikte sonradan Yahudiliğe girenlerin Tanrı’nın baştan beri seçtiği Yahudilerle eşit olmayacağı inancını savunanlar da vardır. (Taşpınar, 2003, s. 308)

Yahudiliğe Hizmet İçin Yaratılış Anlayışı

Rabbî Menachem Mendel Schneerson, Tanrı’nın Yahudileri belli bir amaç için yarattığını, her bir Yahudi’nin yaratılmasının asıl amaç olduğunu, diğer insanların ise Yahudilere hizmet etmek için yaratıldığını iddia etmiştir. “*Yabancılar sürülerinizi güdecekler, ecnebler çiftçileriniz ve bağcılarınız olacak*” (İşaya 61/5) ifadesinden hareketle Yahudi olmayan birinin kendisi gibi birini öldürmesi halinde cezalandırılacağını, fakat bir Yahudi’nin gayr-ı Yahudi birini öldürdüğü taktirde cezalandırılmayacağını savunmuştur. (Shakak vd., 2002, s. 115) Günümüzde bu inanç birçok Yahudi tarafından canlı tutulmakta ve desteklenmektedir. Nitekim İsrail’in önemli siyasi aktörlerinden Gush Emunim “Yahudi eşsizliği” fikrini savunurken, bazı siyasi parti üyeleri de Yahudileri diğer insanlardan ayıran en önemli farkın “Yahudi kanı” taşımaları olduğunu iddia etmiştir. (Shakak vd., 2002, s. 42)

Reformist Yahudiler, Yahudilerin seçilmişlik ve eşsizliğini onların ilahi emir ve yükümlülükleri yerine getirmekle birlikte insanları doğru yola iletmek suretiyle peygamberlik misyonunu yüklenmeleriyle açıklamaktadır. (Cohon & Landman, 1948, s. III,169) “*Seni milletlere ışık olarak vereceğim.*” (İşaya 49/6.) ifadesinden hareketle Yahudilerin Rab tarafından diğer milletleri doğru yola iletmekle görevlendirildiği iddia edilmektedir. (Besalel, 2001, s. III,572) Alman Yahudi filozofu olan Hermann Cohen, Yahudi seçilmişliğinin amacını Tanrı’nın emirlerini bütün dünyaya yaymak ve bütün milletleri Yahudilik çatısı altında toplamak ve böylece kurtuluşa ermelerini sağlamak olarak belirtmektedir. (Altinel, 2002, ss. 30-31)

İtaate Dayalı Maddî Üstünlük

Tevrat metinlerine göre seçkinlik doktrini Nuh’un oğlu Sam ile başlayıp İbrahim’in oğlu İshak ile devam eder. Tevrat’ta Hz. İbrahim’in bütün insanların atası kılınacağını bildirilmesi, İbrahim’in şahsında İsrâiloğulları’nın seçilmişliği olarak algılanmış; (Yaratılış, 12/2; 17/5) söz konusu seçilmişliğin İshak ve Yakub ile devam ettiği kabul edilmiştir. (Yıldırım, 2024, s. 179) Tevrat’a göre Rab, İshak’a kendisine söyleyeceği ülkeye yerleşmesini, orada bir süre kalmasını emretmiş, İshak’la birlikte olacağını, onu kutsayacağını, yerleştiği bölgedeki bütün toprakları İshak ve soyuna vereceğini vadetmiştir. Böylece babası İbrahim’e verdiği sözü yerine getireceğini, İshak’ın soyunu gökteki yıldızlar kadar çoğaltacağını, bu ülkelerin tümünü onlara vereceğini, yeryüzündeki bütün ulusları İshak’ın soyu aracılığıyla kutsayacağını söylemiştir. Rab, İshak’a verdiği bütün bu vaatleri babası İbrahim’in kendisine itaat edip sözünü dinlediği, buyruklarına ve kurallarına bağlı kaldığı için yerine getireceğini açıkça bildirmiştir. (Yaratılış 26/2-5)

Yahudi geleneğinde seçilmişliğin kendisine dayandırıldığı başka bir Tevrat pasajında ise Rab, İsrâiloğulları’nı yerleştireceği ülkenin onları kabullenip dışarı atmaması için kendisinin kurallarına, ilkelerine uymalarını, emirlerini yerine getirmelerini, itaatsizlik eden diğer uluslara asla tabi olmamalarını emretmiştir. Rab, itaatsizlik ve kötülükleri nedeniyle diğer milletlerden nefret ettiğini bildirmiş; İsrâiloğulları’na onların topraklarını sahipleneceklerini, bal ve süt akan bu ülkeyi onlara mülk kılacağını vadetmiştir. Akabinde ise “*Sizi öteki uluslardan ayrı tutan Tanrınız Rab benim.*” demiştir. Pasajın ilerleyen kısmında İsrâiloğulları’nın yiyebilecekleri ve sakınmaları gereken hayvanlar hakkında uyarıda bulunduktan sonra “*Benim için kutsal olacaksınız. Çünkü ben kutsalım. Bana has olmanız için sizi diğer halklardan ayrı tuttum.*” demiştir. (Levliler 20/22-26)

Tevrat’ta Rab, İsrâiloğulları’nı “kutsal millet, has/özel kavim” olarak tavsif etmiş; (Tesniye. 7/6, 14/2; Çıkış 19/6) İsrâiloğulları’ndan “halkım” diye bahsetmiş ve onlarla birlikte olacağını bildirmiştir. (II.Tarihler 6/5) Başka bir yerde ise “*Bugün Rab’in Tanrınız olduğunu, O’nun yollarında yürüyeceğinizi, kurallarına, buyruklarına, ilkelerine uyacağınızı, O’nun sözünü dinleyeceğinizi açıkladınız. “Bugün Rab, size verdiği sözü gereği onun has kavmi olduğumuzu açıkladı. Ve siz de onun bütün buyruklarına itaat edeceksiniz. Tanrınız Rab, sizi övgüde, ünde, onurda yarattığı bütün kavimlerden üstün kılacağını, verdiği söz uyarınca kendisi için kutsal bir halk olacağınızı açıkladı.”* denilmektedir. (Tesniye 26/17-19)

Bu metinlerde İsrâiloğulları’nın Tanrı’ya verdikleri söze sadık kalmak, onun yolunda yürümek, kural ve buyruklarına uymak ve sözünü dinlemek şartıyla onun has kulları olacakları, övgü ve şeref bakımından diğer kavimlerden üstün kılınacakları ve böylece kutsal bir halk olacakları açık bir şekilde ifade edilmektedir. Üstün, onurlu ve kutsal olmak, ilahi emirlere itaat ve riâyet etme şartına bağlanmış ve böylece İsrâiloğulları’nın iman ve itaat bağlamında dinsel üstünlüğüne vurgu yapılmıştır. İlgili pasajlarda etnik üstünlüğe dayanak teşkil edecek açık bir ifade veya etnik bir unsurdan bahsedilmemesi Yahudi dini metinlerinde geçen üstünlüğün etnik bir temele dayanmayıp tamamen dini alanla alakalı olduğunu göstermektedir.

İtaate Dayalı Manevî Üstünlük

Tevrat’ta Hz. Musa’nın İsrâiloğulları’nı Firavun’un zulmünden kurtarmak için Mısır’dan çıkarırken İsrâiloğullarıyla birlikte “*karişik birçok halkın*” da onlarla birlikte çıktığı aktarılmaktadır. (Çıkış 12/38.) Tevrat’taki bu ifade Hz. Musa’ya iman edip güvenenlerin, Onunla birlikte yola çıkanların sadece İsrâiloğulları olmadığı, İsrâiloğulları’yla birlikte birçok farklı etnik toplulukların da ona iman ettiklerini göstermektedir. Bu yönüyle söz konusu ifade Yahudiliğin etnik temelli bir din olmadığını göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu durum aynı zamanda Yahudi geleneğindeki İsrâiloğulları’nın üstünlük anlayışının ilk dönemden itibaren etnisiteye dayalı bir üstünlük olmayıp; iman ve itaate dayalı dinsel bir seçkinlik olduğunun başka bir kanıtıdır. (Katar, 2007, s. 459)

İsrâiloğulları’nın seçilmişliğine temas edilen bir Tevrat metni, seçilmişliğin doğru anlaşılması noktasında önemli ipuçları sunmaktadır. Söz konusu metinde “*Sözümü dinler ahdimi tutarsanız bana bütün kavimlerden daha has (seçkin) bir kavim olacaksınız. Çünkü bütün dünya bana aittir. Siz bana has ve mukaddes bir millet olursunuz.*” denilmektedir. (Çıkış XIX/ 5-6) Bu Tevrat metni Allah katındaki üstünlüğün ancak Allah’a saygı ve onun

buyruklarına itaat ve koşulsuz teslimiyet ile mümkün olduğunu bildiren Kur'ân âyetiyle mana bakımından paralellik arz etmektedir. (Hucûrât 49/13; Tevbe 9/71.) Görüldüğü üzere Tanrı, Hz. Musa'ya iman edenlere emir ve nehiyelerine riâyet etmelerine mukabil melekût (gayb) aleminde münkirlere kıyasla kendisine daha yakın ve mümtaz bir konumda olacaklarını vadetmiştir. Kur'ân'da da salih amel işleyen müminlere yönelik benzer birçok vaade rastlamak mümkündür. (Nisa 5/122; Yunus 10/4; Meryem 19/61; Zümer 39/20,74)

Bir diğer Tevrat metninde ise İsrâiloğulları'nın Tanrı'nın kurallarına göre yaşayıp, buyruklarını yerine getirdikleri takdirde yağmur ve bereketli mahsullere kavuşacakları, ülkelerinde huzur ve güven içinde yaşayacakları; aksi halde yedi kat ceza ile cezalandırılacakları, üzerlerine dehşet, öfke ve gazabın salınacağı, farklı hastalık ve musibetlere maruz bırakılacakları ve Tanrı'nın onlara sırt çevireceği anlatılmaktadır. (Levliler 26/3-39.) Anlaşılabileceği üzere Tevrat'taki söz konusu nimet ve vaatlere erişmek, Tanrı'ya has ve seçkin olmak ancak Tanrı'nın buyruklarına uymak ve ahde sadık kalmak şartına bağlanmış; aksi bir tutumun ilahi tehdide, ceza ve gazaba çarptırılmaya sebep olacağı açıkça bildirilmiştir. Söz konusu ifadeler İsrâiloğulları'nın etnik kimlikleri nedeniyle değil; Allah'a ve elçisine iman ve itaatleri nedeniyle iman ve itaatten yüz çeviren çağdaşlarına nazaran dinî/manevî yönden üstün kılındıklarını göstermektedir.

Tevrat'ı Kabule Dayalı Üstünlük

Rabbînik literatüründe İsrâiloğulları'nın üstünlüğünü onların Tevrat'ı gönül rızası ile kabul etmelerine, cesaret ve liyakatlerine dayandırılmaktadır. Bu nedenle birçok Yahudi ekolu Tevrat'ın İsrâiloğulları'na verilmesiyle seçkin/üstün ırk anlayışı arasında bağlantı kurarak Allah'ın Tevrat'ı vermek için birçok milletler arasında İsrâiloğulları'nı seçtiğini ileri sürmüşlerdir. (Adam, 1997, s. 33) Buna göre Tevrat, ilk olarak dünya milletlere teklif edilmiş, ancak kötü adet ve yaşam tarzlarını sınırlayıcı emirler barındırması nedeniyle bütün kavimler tarafından reddedilmiş; onu sadece İsrâiloğulları kabul etmiştir. (Çiftçi, 2017, s. 224)

Şunu belirtmek gerekir ki ilahi mesaja ve hitaba muhatap olmak, kitabı kabul etmek bir üstünlük ve ayrıcalık vesilesi değil; aksine büyük bir sorumluluktur. İsrâiloğulları Tevrat'ı kabul etmekle Tanrı'nın emir ve taleplerini almak, öğrenmek, yaşamak ve öğretmek gibi sorumlulukları yüklenmişlerdir. Gereği yerine getirilmeksizin Tanrı'nın hitabına muhatap olmak, dünyada değersizleşmenin; âhirette ise azaba uğramanın nedenidir. Nitekim Yahudiler Kur'ân'da Tevrat'ı yükledikleri halde onunla amel etmemekle, (Cuma 62/5) Tevrat'a muhalefet etmekle (Bakara 2/101) onu tagyîr etmekle, (Tevbe 9/75) kitabı unutmakla, kısa bir azapla kurtulacakları tevehhümüyle, (Bakara 2/80) Allah hakkında yalan uydurmakla, haksız itham ve iddialarda bulunmakla eleştirilmektedirler. (Bkz.: Bakara 2/116; Mu'minûn 23/91; Âl-i İmran 3/75,181; Maide 5/64; Tevbe 9/30; En'âm 6/91)

Tevrat'ta İsrâiloğullarını öven pasajlar olduğu gibi onları yeren pasajlar da mevcuttur. Söz konusu eleştirilerin yapıldığı Tevrat metinleri incelendiğinde İsrâiloğulları Hz. Mûsâ ve Hârûn'a karşı gelmiş, (Sayılar 16/2-3) Tanrı Yahova'yı terk ederek Baâl ve Molek'i ilah edinmiş; altın buzağıya tapmış, (Çıkış 32/1-6; Hâkimler, 3/7, 4/1, 10/6; I. Samuel, 7/3-4) zina suçu işlemiş, (Hâkimler 8/33) Allah'a verdikleri misakı ve ahitlerini bozmuş, mâbedleri yıkmış, peygamberleri öldürmüşlerdir. (I. Krallar 19/14.) Allah'ın şeriatini terk ederek başka milletlerin kanunlarına tabi olmuşlardır. (II. Krallar 17/7-23; Yeremya 32/30-35) İsrâiloğulları'nın hainlik ve nankörlük vasıflarına vurgu yapıldığı bir başka yerde ise İsrail, dönek; Yahuda ise hain olarak sunulmaktadır. (Yeremya 3/1-22) Öküz, sahibini; eşek yemlendiği yeri bildiği halde İsrail'in Rab'i tanımadıkları belirtilmiştir. (Yeşaya 1/3)

İsrâiloğulları'nın günahlarını değinen Tevrat metinleri, aslında İsrâiloğulları'nın kutsal kitaplarındaki konumlarının tayin edilmesi noktasında bizlere önemli veriler sunmaktadır. (Çıkış 19/ 5-6; Levliler 26/3-39) Mesele bu perspektiften değerlendirildiğinde İsrâiloğulları'nın Rab'in emir ve nehiyelerine, buyruk ve uyarılarına riâyet ettikleri sürece söz konusu hususlara riâyet etmeyen muasır topluluklar üzerinde bir üstünlük ve seçkinliklerinin olduğu; ancak büyük günahları irtikâp etmek suretiyle dinî üstünlüklerini yitirdikleri anlaşılmaktadır. Bu durum diğer bütün dini çevrelerde olduğu gibi İsrâiloğulları'nın da üstün veya bayağı millet olarak konumlandırılmasında dini emir ve nehiyeler karşısındaki müspet ve menfi tavırların temel etken olduğunu; nesep, dil, renk, bölge vb. beşerî ve kültürel öğelerin söz konusu konumlandırmada herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Dinî Öğelerin Millileştirilmesi Çabası

Tevrat'ta Hz. İbrahim'in oğlu İshak için kız arayışından bahsedilirken kızın özellikle Harranlı akrabalarından olmasına özen gösterdiği, oğlu İshak'ın da babasının bu geleneğini sürdürdüğü, İshak'ın oğullarından Yakub'un, akrabalarından biriyle evlendiği, diğer oğlu Esav'ın ise bu geleneğin dışına çıkarak akraba dışı evlilik yaptığı aktarılmaktadır. (Tekvin 24. Bap; Tekvin 26/34; Tekvin 28/ 1-9; Tekvin 27/46)

Hz. İbrahim'e dayandırılan akraba içi evlilik geleneği, tarihsel süreç içerisinde etnik üstünlüğün dayanağı olarak telakki edilmiş; seçkin ırkın safiyetinin bozulmaması adına bir gereklilik olarak görülmüştür. Ancak Tevrat'a göre Hz. Yusuf, Mısırlı; Hz. Musa ise Medyenli bir kadınla evlenmişlerdir. (Çıkış, II/16-22.) Hem Yahudi hem de İslam

inancında son derece seçkin konuma sahip olan bu iki peygamberin evlilik tercihlerinde etnik köken/akrabalık unsurunu gözlemeksizin evlilik yapımları, Yahudi geleneğindeki hâkim etnik kökene dayalı üstünlük algısını çürütmektedir. Nitekim kutsanmışlık ve seçilmişlik, etnik kökene bağlı olması halinde bu iki peygamberin evlilik tercihlerinde soyun safiyet ve seçkinliğini devam ettirmek adına kendi akrabalarıyla evlenmeleri gerekirdi.

Yahudilikte etnik din ve üstün ırk anlayışının şekillenmesinde Tanrı tasavvurunun millileştirilmesinin büyük etkisi vardır. Tanrı Yahova'nın İsrâiloğulları ile özel ahit yapması, diğer kavimler içinde onları kendisine muhatap alması ve Tevrat'ı İsrâiloğulları'na vermesi, Yahudi geleneğinde Tanrının millileştirilmesinde ve üstün ırk anlayışının şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. (TDV. İslam Ansiklopedisi, "Beni İsrail" Md., (TDV. Yayınları, 2001, İstanbul), XXIII,194.) Tanrının millileştirilmesi, Yahudilerin Allah'ın has kulları, üstün, seçkin ırk olma tevehhümüne dayanmaktadır. Zira Tanrı'ya en yakın ve onun has kulu olma inancı, Tanrı'nın da diğer kavimlerden ziyade İsrâiloğulları'na yönelmesini, onlara daha fazla kıymet vermesini zorunlu kılmaktadır. Fakat Tevrat'taki "*Bütün insanlığın Tanrısı Rab benim*" (Yeremya, 32/27) ifadesi, "*Sizin ilahınız tek bir ilahdır; O'ndan başka ilah yoktur, O, Rahman'dır, Rahim'dir*" (Bakara 2/163) mealindeki âyet, Rabbin sadece Yahudilerin Tanrısı olmadığını, bütün insanlığın Tanrısı olduğunu açıkça ortaya koymakta; Tanrının millileştirilmesi tasavvurunu baştan nefyetmektedir. Nitekim "vahdaniyet" benzeri, dengi, olmanın zıddı olup; ayrılmayan, parçalanmayan manasında, (Vâhidî, 1430, s. III,449) Allah'ın bir sıfatıdır. (İbn. Atiyye, 1422, s. I,232) "Bir" sayısının "ilah" lafzından sonra gelmesi uluhiyette tevhide delalet etmektedir.(F. Razî, 1420, s. IV,149) Uluhiyette tevhidi ilan eden bu âyet, yegâne ilahın Allah olduğunu ilanı için nazil olmuştur. (Sa'lebî, 1436, s. IV,264) Âyette bütün beşeriyete hitap edilerek (Râgıb el-İsfahânî, 1420, s. I,358) Allah'tan başka ilah olmadığı, O'nun bütün alemlerin Rabbi olduğu belirtilmiş; ulûhiyette tevhide vurgu yapılmıştır. (Taberî, 1422, s. II/746)

YAHUDİ ÜSTÜNLÜK İDDİALARININ KUR'ÂN-I KERÎM ÂYETLERİ İŞİĞİNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

İsrâiloğulları'na Bahşedilen Nimetler

İsrâiloğulları Kur'ân'da kırk üç ayrı âyette zikredilmekte olup (Abdulkaki, 1364, s. 32) bu âyetlerde çoğunlukla onların bazı olumsuz tutum ve davranışlarına ve ilahî uyarılara muhatap olmalarına değinilmektedir. Bununla birlikte Kur'ân'da İsrâiloğulları hakkında kullanılan en temel olumlu ifade, kendilerine bahşedilen çeşitli nimetler sebebiyle "âlemlere üstün kılınmış" olmalarıdır." (Bakara 2/47, 122; Câsiye 45/16; Duhân 44/32)

İsrâiloğulları, Firavun'un zulmünden kurtarılmalılarının akabinde (Duhan 44/30-32) kitap, hüküm ve risalete mazhar olmuş; temiz ve güzel nimetlerle rızıklandırılmış ve böylece âlemlere üstün kılınmıştır. (Câsiye 45/16-17) Güzel bir bölgeye yerleştirilmeleri, temiz ve güzel nimetlerle rızıklandırılmaları, (Yunus 10/93) Kızıldeniz'in yarılarak Firavun'un gazabından kurtulmaları, tevbelerinin kabul edilip affedilmeleri, Tevrat'ın verilmesi, çölde bulutlarla gölgelendirilmeleri, bildircin ve kudret helvasıyla rızıklandırılmaları, bütün istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak beldeye yerleştirilmeleri Kurân'da İsrâiloğulları'na verildiği bildirilen diğer nimetlerdir. (Bakara 2/49-57) Bütün bu nimetlere mukabil İsrâiloğulları'ndan Tevrat'a sınıksız sarılmaları, (Bakara 2/63) namazı ikame etmeleri, zekât vermeleri, peygamberlere inanmaları, muhtaçlara borç vermeleri, (Mâide 5/12) kendilerine indirilen kitabı gizlemeyip insanlara okumaları istenmiş; bu doğrultuda onlardan söz alınmıştır. (Âl-i İmrân 3/187) Allah'a verdikleri sözleri ve diğer yükümlülükleri hatırlatılarak bu sözü yerine getirmeye davet edilmiştir. (Bakara 2/40)

Seçkin Kılınma Bağlamında "İstifa"- "Tafdil" Farkı

Kur'ân'da Yüce Allah'ın bir şeyi tercih etmesi, seçmesi ve üstün kılma iradesini ifade eden yakın anlamlı dört fiil bulunmaktadır. Bunlar "istifâ", "ictibâ", "ihtiyâr" ve "tafdil" fiilleridir. "Sa-fe-ve" kökünden türeyen "istifa" fiili, bir şeyin bulanıktan ari, saf, duru, temiz, halis kılınması, özünün alınmasıdır. (İsfahânî, 1412, s. 487-488) İstifa bulanıklık ve sıkıntının zıttı olup (Firûzabâdî, 1426, s. 1303) bir şeyin özü ve en hayırlısıdır. (İbn Manzûr, 1414, s. XIV,462) İstifa bidâyette saf, temiz olarak yaratılmanın yanında sâfîler arasından daha saf olanını diğerlerine tercih etmekle de mümkündür. (Yazır, 2015, s. II,1082) Yüce Allah, meleklerden ve insanlardan elçiler seçmiştir. (Hac 22/75) İnsanlar arasında Adem'i, Nuh'u, İbrahim ve İmran ailesini, (Âl-i İmran 3/33) kadınlardan Meryem'i seçerek üstün kılmış; bidâyetten itibaren onun saflık ve iffetine vurgu yapmıştır. (Âl-i İmran 3/42) "İctiba" kelimesi ise bir şeyi bulunduğu yerden çıkarıp almak, (İbn Manzûr, 1414, s. XIV/129) seçmek, (Cevherî, 1407, s. VI,2298; Firûzabâdî, 1426, s. 1269) seçerek bir araya getirmek, toplamak manalarına gelmektedir. (İsfahânî, 1412, s. 186) Yüce Allah, Hz. İbrahim'i seçmiş ve doğru yola iletmış, Hz. Âdem'i seçip tevbesini kabul etmiştir. (Nahl 16/121; Tahâ 20/122) "İhtiyar" fiili ise bir şeyin en faydalısını diğerlerinden hayırlı olması nedeniyle seçmek/ayırmak manasında gelmektedir. (İbn Manzûr, 1414, s. IV,266) "*Rabin dilediğini yaratır ve seçer.*" âyetinde bu manaya vurgu yapılmıştır. (Kasas 28/68) "Fa-da-le" kökünden gelen "fazilet" ise noksanlığın zıttı olup yüksek mevki manasına gelmektedir. Bunun yanında seçkinlik manasını da ihtiva etmektedir. "Tafdil" ise yüksek değer ve üstün rütbe vererek diğerlerinden üstün kılmaktır. (İbn Manzûr, 1414, s. XI,524) Fazilet, nimetin elde edilmesindeki

dengeinin olumlu yönde değişerek başkalarına nazaran daha fazla nimete mazhar olmaktır. (Vâhidî, 1410, s. I,133) Söz konusu dört fiil gerek peygamberlerin gerek insanların seçilmesini ifade etmek için kullanılmakla birlikte asıl itibariyle saf, halis ve ârî olanı seçmek olan “istifa” fiili, mefûlüyle diğer seçkinlik ifade eden fiillerinden ve seçilenlerden üstünlük arz etmektedir.

Kur’ân âyetlerinde seçkin kılma fiillerinin birbirinden farklı olması, seçkin kılınmanın da farklı keyfiyet ve derecelerde tezahür ettiğini göstermektedir. Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakûb gibi peygamberlerin seçilmiş ve hayırlı kimseler olduğunu bildiren âyetle “istifa” fiilinin tercih edilmesi, söz konusu peygamberlerin bidâyetten itibaren saf fitratlarını korumaları, masum ve üstün karakterli kişiler olmaları nedeniyledir. (Sâd 38/47) İsrâiloğulları’nın üstün kılındığının belirtildiği âyetlerde yaratılış itibariyle en temiz ve ârî olanı seçmek manasındaki “istifa” ve “ictiba” fiillerin kullanılmayıp “tafdil” kelimesinin tercih edilmesi, İsrâiloğulları’nın bidâyetle yaratılış ve etnik olarak üstün ve seçkin olmadıklarını, bahşedilen maddî ve manevî nimetlere erişmeleri noktasında dengeinin kendi lehlerine değişmesi sonucu yukarıda değinilen nimetlere erişemeyen muasır milletlere nazaran muvakkaten manen üstün kılındıklarını göstermektedir.

Üstün Kılınmanın Kapsamı

Bakara suresinin iki âyetinde “*Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi âlemlere (muâsır diğer topluluklara) üstün kıldığımı hatırlayın.*” (Bakara 2/47,122) buyrulmaktadır. Taberî tefsirinde “Âlemler” tabirinin umum manayı ifade etmekle birlikte söz konusu âyetlerde Yahudilerin ataları olan İsrâiloğulları’nın belli coğrafya ve dönemdeki çağdaşları olan diğer toplulukların kastedildiğini ifade etmektedir. (Taberî, 1422, s. I,629) Aynı şekilde Vâhidî, bu âyetlerde asr-ı saadetteki Yahudilere hitap edilmekle birlikte her iki âyetle de üstün kılındıkları bildirilenlerin Hz. Peygamber’in (s.a.v.) çağdaşları olan Yahudiler değil; Hz. Musa döneminde ona iman etmeleri nedeniyle birçok nimetlere mazhar kılınan İsrâiloğulları’nın ataları olduğunu belirtmiştir. (Vâhidî, 1410, s. I,133)

İsrâiloğulları’nın üstün kılındığının zikredildiği diğer bir âyetle ise “*Biz, şüphesiz İsrâiloğulları’na kitap, hüküm ve peygamberlik verdik; onları güzel şeylerle rızıklandırdık ve kendilerini diğer topluluklardan üstün kıldık.*” (Câsiye 45/16) denilmektedir. Benzer bir âyet ise şöyledir: “*Bir zamanlar Mûsâ kavmine şöyle demişti: “Ey kavmim! Allah’ın size lütfettiği nimeti hatırlayın. Zira O, içinizden peygamberler çıkardı, sizi hükümdarlar yaptı ve âlemlerde hiç kimseye vermediğini size verdi.”* (Maide 5/20) Mücâhid, hiç kimseye verilmeyen bu nimetlerin, bıldırcın eti, helva, Hz. Musa’nın taşa vurarak her bir Yahudi kabilesi için su pınarlarının fışkırması, çölde bulut vasıtasıyla gölgelenmeleri olduğunu ifade etmektedir. Âyetteki “mulûk” ifadesini Süddî, İsrâiloğulları’nın Kıptilerin hakimiyetinden kurtulup hürriyetlerine kavuşmaları, (Sa’lebî, 1436, s. XI,249) İbn. Abbas ise İsrâiloğulları’nın bir kavim, topluluk kılınması olarak tefsir etmişlerdir. Kelbi, İsrâiloğulları’ndan peygamberler kılınması ifadesini Hz. Musa’nın kendisiyle birlikte Sina dağına çıkmaları için İsrâiloğulları arasından yetmiş kişiyi seçmesi hadisesiyle ilişkilendirerek yorumlamıştır. (Vâhidî, 1410, s. II,171)

Hz. Musa’nın bu sözü İsrâiloğulları’nın Firavun’un zulmünden kurtulup Tih çölünde bulundukları, henüz Mısır topraklarını ve hükümranlığını ellerinde bulundurmadıkları dönemde söylediği anlaşılmaktadır. Nitekim “*İçinizden nice peygamberler ve hükümranlıklar kıldı, âlemlerden hiç kimseye vermediğini size verdi*” (Maide 5/20) ifadesi, söz konusu nimetlerin İsrâiloğulları’na verilmesinin ve onların üstün kılınmasının Hz. Musa döneminden önce vuku bulduğuna delalet etmektedir. İsrâiloğulları’nı psikolojik ve manevi yönden motive etmeye yönelik olan bu ifade, vakıayı ihbar kabilinden olup söz konusu nimetlerin verilmesinin ve üstün kılınmanın Hz. Musa’dan sonraki İsrâiloğulları’nı ve nesillerini kapsamadığını göstermektedir. Nitekim Hz. Musa, yaşadığı dönemdeki veya istikbaldeki İsrâiloğulları’nın da aynı nimet ve fazilete erişeceklerine dair herhangi bir vaatte bulunmamıştır.

İsrâiloğulları’nın âlemlere üstün kılındığını bildiren âyetlerde “tafdil” eyleminin mazi sıgasıyla ifade edilmesi, bunun yanında “*bir zamanlar*”, “*hatırlayın*” ifadelerinin seçilmesi, söz konusu üstünlüğün belli bir dönemle sınırlı olup ilelebet devam edecek bir mahiyet arz etmediğini açıkça göstermektedir. (Bakara 2/47,122.) İsrâiloğulları’nın tarihin belli bir döneminde muayyen bir meselede muâsır olan milletlerden üstün kılınmaları, bu üstünlüğün ilanihaye devam edeceği şeklinde anlaşılmamalıdır. İsrâiloğulları’nın belli dönemde, belli bir konuda başkalarına üstün kılındıkları gibi başka kavimlerin de farklı konularda onlardan üstün kılınması mümkündür. (F. Razî, 1420, s. III,493) Üstün kılınanlar ise bütün Yahudiler değil; Hz. Musa dönemindeki misaka bağlı kalan ve yeminlerine sadakat gösteren Yahudilerdir. (Sa’lebî, 1436, s. III,279; Taberî, 1422, s. I,629)

“Nimet” kelimesi Allah’ın yardımı, huzur ve afiyet manalarına gelmektedir. Temas edilen âyetlerde İsrâiloğulları’na verilen nimetler açıkça belirtmemiş, umum olarak zikredilmiştir. (Taberî, 1422, s. VIII,277) Meâlini verdiğimiz bu iki âyetle, İsrâiloğulları’nın kitap, hüküm, peygamberlik gibi muasırları olan diğer kavimlere verilmeyen nimetlerin verilmesiyle üstün kılındıkları belirtilmekte; böylece üstünlüğün dayanakları ve sınırları belirtilerek genel-geçer bir üstünlüğün söz konusu olmayacağına vurgu yapılmaktadır. F. Razî, 1420, s. III,493)

İtaat ve Ahde Bağlı Kalmaya Dayalı Manevî Üstünlük

İsrâiloğulları'na birçok peygamberin gönderilmesi, kendilerine mülk ve hakimiyetin verilmesi onları çağdaşlarına göre maddî ve manevî yönden üstün bir konuma getirmiştir. (İbn Atiyye, 1422, s. I,139) Fakat bu üstünlük, ırka dayalı etnik bir üstünlük olmayıp ilahi bir dini benimsemeleri, dinî ve dünyevî bazı nimetlere mazhar olmaları nedeniyle inkâr ve şirk bataklığına saplanmış olan münkirlere karşı dinî/manevî bir üstünlüktür. Kanaatimizce “Onları, bilerek (çağdaşları olan) diğer topluluklara göre seçkin kıldık.” (Duhan 44/32) âyetinde ifade edilen üstünlük, tevhid inancına sahip olmaları ve bu inancı devam ettirmeleri nedeniyle çağdaşları olan farklı inanç guruplarına kıyasla manevî/dinsel üstünlüktür.

İsrâiloğulları'nın tevhid inancından sapmaları, yeryüzünde fesat çıkarmaları, üstünlüklerini kaybetmeye ve akabinde Kur'an'da “fasık, zalim kavim” (Mâide 5/26, İsrâ 17/4-7; Cuma 62/5) olarak nitelendirilmelerine, çeşitli cezalara çarptırılmalarına, Allah'ın ve insanların lanetine uğramalarına, (Bakara 2/159) alçaklık ve acizlikle anılmalarına neden olmuştur. (Bakara 2/61; İsrâ 17/4-8) Tevrat'ın birçok yerinde İsrâiloğulları'nın nefsanî arzuları ve menfaatleri sebebiyle ahitlerini bozdukları, doğru yoldan saptıkları, başka Tanrılar edinerek dinî ahkâmı ihlâl ettikleri ifade edilmektedir. (Tesniye, 28, 29, 30, 31) Kur'an'da ise Hz. Musa'nın rehberliğinde Kızıldeniz'i geçmelerinin hemen akabinde putperest bir kavimle karşılaşan İsrâiloğulları'nın Hz. Musa'dan kendilerine de bir tanrı yapmasını talep ettikleri, Hz. Musa'nın onlara “Gerçekten siz cahil bir toplumsunuz! Size Allah'tan başka bir Tanrı arayayım öyle mi! Halbuki O sizi diğer toplumlara üstün kılmıştı” diyerek onları kınadığı bildirilmektedir. (Ârâf 7/140)

Kur'an, İsrâiloğulları'ndan bazılarının aşağılık maymunlara çevrildiğini haber vermektedir. (Bakara 2/65.) Söz konusu tebdil İsrâiloğulları'nın hepsinin değil; sadece Allah'a ve elçisine itaat edenlerin itaatleri nedeniyle itaat etmeyenlere karşı üstün kılındığının başka bir kanıtıdır. (Taberî, 1422, s. I,630) Buna karşın İslam ümmeti Kur'an'da “İnsanlık için çıkartılmış en hayırlı ümmet...” olarak takdim edilmiştir. (Âl-i İmran 3/110) En hayırlı ümmet olmak ise her hâlükârda ancak Allah'ın emirlerine uymak, yasaklarından kaçınmakla mümkündür. Buradan hareketle İsrâiloğulları'nın diğer toplumlara bahşedilmeyen nimetlere mazhar olarak tarihin belli döneminde faziletli/üstün kılınmaları; ancak tevhid inancına sahip olmalarının, itaat ve ahde sadakatlerinin bir sonucu olduğu söylenebilir. “Ben elbette sizinle beraberim. Namazı dosdoğru kılar; zekâtı verir; peygamberlerime inanır, onları bütün gücünüzle destekler ve Allah rızası için (muhtaçlara) güzel bir borç verirsiniz ben de günahlarınızı bağışlar ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştiririm. Artık bundan sonra hanginiz inkâra saplanırsa, dümdüz yolun ortasında kesinlikle sapmış olur.” (Mâide 5/12) âyeti Allah'ın İsrâiloğulları'yla birlikteliğinin ancak maddî/manevî ibadet ve sorumlulukları yerine getirme, peygambere iman etme ve onu destekleme şartlarına bağlamakta; ilahi mağfiret ve cennete vasıl olmanın ancak söz konusu hususları yerine getirmekle mümkün olacağına vurgu yapılmaktadır.

Nimete Mazhar Olmaları Hasebiyle Maddî ve Manevî Üstünlüğe Sahip Olmaları

Meâllerini verdiğimiz âyetlerde İsrâiloğulları'nın üstün kılındığının bildirilmesinin öncesinde onlara verilen nimetlerden bahsedilmekte, İsrâiloğulları bu nimetleri hatırlamaya davet edilmektedir. Bu durum nimetlerin bahşedilmesiyle alemlere üstün kılınma ameliyesi arasındaki bağlantıyı açıkça ortaya koymakta; “in'âm” ve “tafdîl” ameliyeleri arasında neden-sonuç ilişkisinin varlığına işaret etmektedir. Söz konusu ilişki, İsrâiloğulları'nın muasırları olan diğer topluluklara karşı üstün/faziletli kılınma nedeninin diğer ümmetlere bahşedilmeyip sadece kendilerine tahsis edilen nimetler olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Casiye 44/16. âyetinde, İsrâiloğulları'nın kendilerine kitap, hüküm (otorite) verilmek, birçok peygamber gönderilmek ve güzel nimetlerle rızıklandırılmak gibi nimetlerin verildiği dönemde muasırları olan diğer topluluklara üstün kılındıkları açıkça ifade edilmektedir. Nitekim birçok müfessir İsrâiloğulları'nın Tevrat ve İncil'in, ve bunların hükümlerini idrak etme kabiliyetinin verilmesi, fıkıh ve şeri hükümlerin açıklamasının verilmesi, birçok peygamberin gönderilmesi, birçok zahirî mucizelere şahit olmaları, Mısır topraklarına ve Firavun'un malına varis kılınmaları, çölde bildircin eti ve helva vb. maddî ve manevî nimetlerle rızıklandırılmaları gibi başka ümmetlere nasip olmayan bir ayrıcalığa sahip olduğunu; bu yönüyle kendi dönemlerindeki diğer topluluklara maddeten ve manen üstük kılındıklarını ifade etmişlerdir. (F. Râzî, 2000, s. XXVII,675; Sa'lebî, 1436, s. XXIV,17; Şevkânî, 1414, s. V,9; Taberî, 1422, s. XXI,84)

Maddî ve manevî nimetlere erişmeleri nedeniyle üstün kılınmalarına mukabil İsrâiloğulları Allah'a verdikleri ahde bağlı kalmaya ve Allah'a itaatsizlikten sakınmaya, bazı dinî emir ve sorumlulukları yerine getirmeye, (Bakara 2/40-44) sadece Allah'a kulluk etmeye, ana-babaya, yetim ve akrabaya, yoksullara iyilik etmeye, güzel söz söylemeye, namaz kılmaya ve zekât vermeye davet edilmiştir. (Bakara 2/83) Bu nimetlerle bağlantılı olarak kan dökemeyeceklerine ve hiç kimseyi yurdundan çıkarmayacaklarına dair yeminleri hatırlatılmıştır. (Bakara 2/84) Kendilerine lütfedilen bütün maddî ve manevî nimetlere ve Allah'a verdikleri ahde rağmen yapacakları her türlü

isyan ve günahın cezasının büyüklüğüne vurgu yapmak için hiçbir şefaât, bedel ve yardımın mümkün olmadığı hesap gününden sakınmaları yönünde uyarılmıştır. (Bakara 2/48)

Kur'ân âyetlerinden İsrâiloğulları'nın âlemlere üstün kılınmalarının mahiyet, kapsam ve nedenini tespit ettikten sonra söz konusu âyetleri *"Kavimler içinde sadece size verdiğim maddî ve manevî nimetlerden dolayı sizleri muasır diğer topluluklardan muvakkaten ayrıcalıklı kıldım."* şeklinde yorumlamanın daha doğru olacağı kanaatindeyiz. İsrâiloğulları'na birçok peygamberin gönderilmesi, hükümler ve verilmesi, birçok maddî mucizeye şahit olmaları, mucizevî bir şekilde rızıklandırılmaları, çölde gölgelendirilmeleri, Hz. Musa vasıtasıyla Firavun'un zulmünden kurtarılıp birçok nimeti muhteşim beldeye yerleştirilmeleri vb. nimetler, İsrâiloğulları'nın Allah'a ve peygamberine iman ve itaat etmeye, dini ikmal etmeye matuf ilahî ihsanlardır. Nimete dayalı faziletin bahis konusu yapıldığı âyetlerde İsrâiloğulları'nın etnik kimliğine temas edilmemiştir. Bu durum İsrâiloğulları'nın faziletli kılınmasında etnik kökenin hiçbir etkisi olmadığını; üstünlüğün iman ve itaate dayalı dini alanda gerçekleştiği göstermektedir.

Hiz. İbrahim'in Dinine Tabi Olmaya Dayalı Üstünlük

Yahudi geleneğinde seçilmişlik ve üstünlük anlayışının üzerinde temellendirildiği en önemli şahsiyet Hiz. İbrahim'dir. Yahudi ve Hristiyanların seçilmişlik iddiasında bulunmalarının sebeplerinden biri de her iki din müntesiplerinin kendilerini Hiz. İbrahim'e dayandırma çabasıdır. (Çınar, 2020, s. 285) Hristiyanlar onun Hristiyan; Yahudiler ise onun Yahudi olduğunu iddia etmişlerdir. (Âl-i İmran 2/65-68) Hiz. İbrahim, bütün İbranî peygamberlerinin ve İsrâiloğulları'nın İshak ve Ya'kub vasıtasıyla neseben kendisine bağlandığı, (Tekvin 21/12,13) seçilmişliğin ve kutsanmışlığın başlangıç noktası olarak kabul edilmesi nedeniyle Yahudi anlayışında merkezi bir konumda yer almaktadır. (Tekvin 12/2). Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi beş sûrede ve altmış üç âyette zikredilen Hiz. İbrahim, üç semavî din tarafından referans alınan ortak bir şahsiyet olarak önemli bir konuma sahiptir. Özellikle İslam geleneğinde müstesna bir yere sahip olan bu peygamber, Kur'ân'da çeşitli nitelikleriyle tasvir edilmektedir. Buna göre Hiz. İbrahim; Allah tarafından imtihana tâbi tutulan, (Bakara 2/124) seçkin ve sâlih bir kul, (Bakara 2/130) çocuklarına Müslüman olarak kalmalarını vasiyet eden bir baba, (Bakara 2/132), Hanîf ve Müslüman bir şahsiyet, (Bakara 2/140; Âl-i İmran 3/67) Allah'ın dostu (halîlullah), (Nisa 4/125) tevhid inancını temsil eden bir muvahhid, (Enâm 6/161; Nahl 16/123) kavmini yalnızca Allah'a kulluk etmeye davet eden bir tebliğci, (Ankebut 29/16) ve ayrıca kendisinden misak alınmış bir peygamber olarak takdim edilmiştir. (Ahzâb 33/7)

Bilindiği üzere Hiz. Muhammed'in (sav.) soyu İsmail yoluyla Hiz. İbrahim'e dayanmaktadır. Yüce Allah'ın Hiz. Muhammed'e (s.a.s.) Hiz. İbrahim'in dinine uymasını emretmesi, (Nisa 4/125) öncelikle Hiz. İbrahim'in Hanîf ve muvahhid bir peygamber olması sebebiyle tevhid ve din birliği ilkesiyle açıklanabilir. Bunun yanı sıra söz konusu emir, risâlet silsilesi içerisinde Hiz. Peygamber'in nesep bakımından Hiz. İbrahim'in soyundan gelmesi ve onunla atalık bağına sahip olması bağlamında da değerlendirilebilir. Zira Hiz. Âdem'in (a.s.) Hiz. Nuh'un, Hiz. İbrahim'in ve İmran ailesinin âlemler üzerinde üstün kılındığının ve bu peygamberlerin birbirinin soyu üzere olduklarının belirtilmesi, peygamberler arasında din birliğini ortaya koyarken peygamberler arası nesep birlikteliğine de işaret etmektedir. (Âl-i İmran 33,34) Bu durum her üç semavi dinde de merkezi bir konuma sahip olan ve peygamberlerin atası olarak kabul edilen Hiz. İbrahim'in gerçek tabilerinin kimler olduğu sorusunu akla getirmektedir.

Yahudi din geleneğinde Hiz. İbrahim, Tanrı'ya iman eden, O'na mutlak teslimiyet gösteren ve ilahî emirleri yerine getiren örnek bir şahsiyet olarak tasvir edilmektedir. (Tekvin 15/6; 22/12; 26/5) Bununla birlikte, Hiz. İbrahim'i Yahudi düşüncesinde asıl önemli kılan husus; Tanrı tarafından seçilmiş olması, soyunun bereketli kılınacağına ve birçok ümmetin atası olacağına dair ilahî vaade mazhar bulunmasıdır. (Tekvin 17/5-8) Bu bağlamda Hiz. İbrahim, neslinden seçilmiş bir topluluğun meydana geleceğine dair ilahî vadin merkezinde yer alan kurucu ata olarak değerlendirilmektedir. Tevrat pasajlarında Hiz. İbrahim'in Tanrı tarafından seçilmesinde onun itaat ve teslimiyetin etkili olduğu anlaşılmakla birlikte İsrâiloğulları'nın İshak soyundan seçilmişliği ise bazı kurgulara göre belirlenmiştir. Tekvin kitabında büyük oğul olmasına rağmen İsmail'in geriye itilip İshak ve soyunun Tanrı tarafından seçilmesinin nedeni İsmail'in Hacer adında Mısırlı bir cariyeden doğması olarak açıklanmaktadır. (Tekvin 21/8-15) Dolayısıyla İshak'ın soyunun seçilmesinde İshak'ın annesi Sâre'nin Hiz. İbrahim'le aynı soydan gelmesinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde İshak'ın ilk oğlu olmasına rağmen Esav ve soyunun seçilmeyip Yakub'un, kendisini hasta babasına Esav olarak tanıtmayı ve babasının da onu kutsamasına dayandırılmıştır. (Tekvin 27/1-40)

Yukarıda zikredilen Tevrat pasajları incelendiğinde, Yahudi seçilmişlik anlayışında Hiz. İbrahim'in seçilmesinde teslimiyet, iman ve itaat gibi niteliklerin belirleyici bir unsur olarak öne çıktığı görülmektedir. Buna karşılık İsmail ve Esav'ın dışlanarak İshak ve Yakub'un seçilmişliğinin temellendirilmesinde iman, itaat ve teslimiyet gibi faktörlerin belirleyici bir ölçüt olarak gözetilmediği; bunun yerine baştan itibaren belirli bir soyu önceleyen bir kurgunun varlığı dikkat çekmektedir. Seçilmişlik anlayışındaki söz konusu kurgu, İbrahim-İshak ve Ya'kub

soyunun tek ve yegâne seçilmiş soy kılma çabasının zorlama bir neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısaca İsrâiloğulları'nın ve Yahudilerin Yakub 'un soyundan seçilmişlik ve kutsanmışlık anlayışı, belli bir soydan olup olmama durumuna göre keskin hatlarla belirlenen, belli bir soyun öncelenip ve kollandığı ve böylece diğerlerinin devre dışı bırakıldığı kurgular sonucu şekillendiği anlaşılmaktadır.

Meseleye Kur'an merkezli bir perspektiften bakıldığında ise nübüvvet, seçkinlik ve üstünlüğün belli bir soy veya nesle tahsis edilerek diğerlerinin dışlanması şeklinde gerçekleşmediği görülmektedir. Aksine bu hususların, öncelikle ilahî takdire bağlı olmakla birlikte iman, itaat ve teslimiyet gibi ahlâkî ve dinî niteliklerle yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu üstünlük ve seçilmişlik anlayışının soy temelli değil, inanç ve kulluk bilinci temelinde değerlendirildiği söylenebilir. (Kasas 28/68; Hucûrât 49/13) İslâm düşüncesinde insanın değeri ve konumu, soy veya aidiyetten ziyade iman ve davranışlarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede kişi, iman ve itaat sayesinde seçkin bir kul ve değerli bir varlık mertebesine yükselebilmekte; buna karşılık inkâr ve isyanı sebebiyle de en aşağı derekeye kadar düşebilmektedir. Bu durum, insanın manevî statüsünün sabit bir ayrıcalıktan ziyade inanç ve eylemleriyle şekillenen dinamik bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. (Tin 95/4-6) Dolayısıyla Kur'an'a göre Hz. İbrahim'i seçkin kılınmasının arkasında nesebinden ziyade en başından beri tevhid inancına sahip olması, (Bakara 2/135; Âl-i İmran 3/67) Allah'a imanı ve teslimiyeti, imtihanın gereğinin yerine getirmesi, (Bakara 2/124) insanlığa önder kılınması (Âl-i İmran 3/33) ve içinde bulunduğu müşrik topluma karşı giriştiği tevhid mücadelesi yatmaktadır. (En'âm 6/74-75). Hz. İbrahim'in insanlar için seçkin bir önder kılındığının bildirilmesinin ardından, Rabbinden kendi soyundan da önderler tayin edilmesini talep etmesine karşılık *"zalimler benim ahdime nail olamaz"* şeklinde cevap verilmesi, önemli bir ilkeye işaret etmektedir. Buna göre, İbrahim'in soyundan peygamberlik ve önderlik vasıflarını taşıyan kimselerin ortaya çıkacağı kabul edilmekle birlikte, aynı soydan bu nitelikleri taşımayan zalimlerin de bulunabileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla söz konusu ilahî beyan, soy bağına dayalı mutlak bir seçilmişliğin söz konusu olmadığını; aksine zulümle nitelenen kimselerin ilahî ahde erişemeyeceklerini ve insanlar için seçkin bir önder konumuna getirilmeyeceklerini açıkça ortaya koymaktadır. (Bakara 2/124) Bu durum seçkinlik ve önderliğin, Hz. İbrahim'in soyunun belirli bir kolundan (oğlundan) gelen belirli bir nesebe münhasır olmadığını, seçkinlik ve önderliğin, soy bağıyla değil, İbrahim'in temsil ettiği inanç ve tevhid prensibine bağlılıkla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede seçkinlik ve önderliğin, İbrahim'in dinine tabi olma ve onun inanç mirasını sürdürme şartına bağlandığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Tevrat metinlerinde, İsrâiloğulları'nın iman ve ilahî buyruklara itaatleri nedeniyle dinî ve manevî bakımdan ayrıcalıklı bir konuma sahip olduklarına işaret eden ifadeler yer almakla birlikte, bu ayrıcalığın etnik temelli bir üstünlük olduğuna dayanak teşkil eden açık bir ifade bulunmamaktadır. Bununla birlikte İsrâiloğulları'nın seçilmişliğine atıfta bulunan pasajlar bağlamı içerisinde değerlendirildiğinde bu seçilmişliğin etnik kökene değil iman, ahlâkî sorumluluk ve ilahî buyruklara bağlılık gibi dinî ölçütlere dayandığı anlaşılmaktadır.

Tevrat'ın İsrâiloğulları'na verilmiş olması, onların ilahî mesaja muhatap kılınmaları ve kutsal kitabın sorumluluğunu üstlenmeleri, bir üstünlük veya ayrıcalık göstergesi olarak değil; bilakis ağır bir dinî sorumluluğun yüklenilmesi olarak değerlendirilmelidir. İnsanın değeri ve fazileti, ilahî buyrukların gereklerini yerine getirmesi ve kendisine yüklenen sorumlulukları hakkıyla ifa etmesi ölçüsünde anlam kazanmaktadır. Nitekim Tevrat pasajlarında, maddî ve manevî nimetlere erişmek, ilahî vaatlere mazhar olmak ve Tanrı katında diğer kavimler arasında özel bir konuma sahip bulunmak; Tanrı'nın buyruklarına riâyet edilmesi ve yapılan ahde sadık kalınması şartına bağlanmıştır. Buna karşılık, söz konusu yükümlülüklerin ihlali ve ahde vefasızlık gösterilmesi durumunda ise ilahî tehdidin, cezanın ve gazabın söz konusu olacağı açık biçimde ifade edilmektedir.

Tevrat metinlerinde İsrâiloğulları'nın, Tanrı'nın uyarılarına kulak vermeleri ve ilahî emir ve yasaklara riâyet etmeleri sebebiyle, kendi dönemlerinde yaşayan diğer topluluklara nispetle üstün bir konuma getirildikleri ifade edilmektedir. Nitekim Tanrı'nın Hz. İbrahim ve Hz. İshak'a yönelik vaatlerinin gerçekleşmesi de onların Rabbin sözünü dinlemeleri ve ilahî buyruklara bağlılık göstermeleri şartına bağlanmıştır. Bu çerçevede nesep, dil, renk, coğrafya gibi beşerî ve kültürel unsurların başkalarına üstünlük sağlamada belirleyici bir rolü bulunmamaktadır.

Hız. İbrahim ve İshak'ın nesep ve etnik köken gözetmeden akraba dışı evlilik yapmaları, Yahudi geleneğindeki milliyet/etnik kökene dayalı seçkinlik anlayışını nefyetmektedir. Bu iki peygamberin evlilik tercihlerinde soylarının safiyet ve seçkinliğini devam ettirmek adına akraba içi eş seçimini nazar-ı dikkate almamaları Rab katında kutsanmışlığın, üstünlük ve seçilmişliğin, etnik kökene bağlı olmadığını göstermektedir.

Tevrat'a göre, Mısır'dan çıkış esnasında İsrâiloğulları'nın yanı sıra Hız. Musa'ya iman eden ve ona güven duyan farklı etnik kökenlere mensup toplulukların da bulunması, Yahudiliğin başlangıç itibarıyla etnik temelli bir dinî yapı arz etmediğine işaret etmektedir. Bu durum, söz konusu gelenekte üstünlük anlayışının baştan itibaren etnik

aidiyete değil; iman ve ilahî buyruklara itaat gibi dinî ölçütlere dayanan bir seçkinlik anlayışı çerçevesinde şekillendiğini göstermektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de İsrâiloğulları'na bahsedilen nimetlere sıkça vurgu yapılması ve kendilerine yapılan in'âmın gereği olarak ahde sadık kalmaya, Allah'a karşı itaatsizlikten sakınmaya ve dinî emir ile sorumlulukları yerine getirmeye davet edilmeleri; "in'âm" ile "tafdîl" arasındaki nedensel ilişkiye işaret etmektedir. Kur'ân'daki söz konusu vurgu, İsrâiloğulları'nın üstünlüğünün etnik kökenlerinden kaynaklanmadığını; bilakis iman, itaat ve kendilerine lütfedilen maddî ve manevî nimetlere karşı sorumluluk bilinci doğrultusunda ortaya çıkan dinî ve ahlâkî niteliklerle ilişkilendirildiğini göstermektedir.

İsrâiloğulları'nın maddî ve manevî nimetlere erişmeleri sebebiyle üstün kılındıklarını bildiren Kur'ân âyetleri, normatif bir ifadelerden ziyade gerçekleşmiş bir durumu bildiren (vakıayı ihbar eden) bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle söz konusu üstünlük, tarihsel bağlamı içerisinde değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Hz. Musa sonrasında yaşayan İsrâiloğulları'nı ve onların sonraki nesillerini kapsayan sürekli ve mutlak bir üstünlük anlamına gelmemektedir. İsrâiloğulları'nın üstün/faziletli kılındığının belirtildiği Kur'ân âyetlerinde "tafdîl" eyleminin mazi sığasıyla birlikte "bir zamanlar", "hatırlayın" ifadelerinin kullanılması, söz konusu üstünlüğün belli bir dönemle sınırlı olduğunu göstermektedir. Allah'ın İsrâiloğulları'yla beraber olması ise onların bedenî/malî, maddî/manevî ibadet ve yükümlülüklerini yerine getirme, peygambere iman etme ve onu destekleme şartlarına bağlanmıştır. Mağfirete ve Cennete erişmek, etnik kökene değil; itaat ve teslimiyete bağlıdır.

Netice itibarıyla Tevrat ve Kur'ân pasajlarında bahsedilen İsrâiloğulları'nın üstünlüğünün, İsrail ırkına ve Yahudi toplumuna mensubiyete bağlı etnik bir üstünlük olmadığı anlaşılmaktadır. Bu üstünlük, semavi bir dini benimsemeleri, kendilerine birçok peygamberin gönderilmesi, birçok mucizeye şahit olmaları nedeniyle inkâr ve şirk bataklığına saplanmış muasır putperest/münkir toplumlara kıyasla muvakkat manevî bir üstünlüktür. Bu üstünlük Hz. İsa'nın gönderilmesiyle ona iman edenlere; Hz. Muhammed'in (s.a.s.) irsalıyla de ona tabi olan İslâm ümmetine geçmiştir. Nitekim Kur'ân'da Müslümanlar "en hayırlı ümmet" olarak takdim edilmiş, üstünlüğün Allah'ın hak dinine girmekle ve elçisine tabiiyetle mümkün olacağı açıkça vurgulanmıştır. (Âl-i İmran 3/110)

KAYNAKÇA

- Abdulkaki, Muhammed Fuad. (1364). El-Mu'cemu'l-Müfehresu li Elfâzi'l-Kurân, Dâru'l Kutubi'l-Mısriyye, Kahire.
- Adam, B. (1997). Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Seba Yayınları, İstanbul.
- Altinel, T.S. (2002). "İslami Kaynaklara Göre Yahudilik'te Seçilmişlik", Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Begavî, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes'ud (1417). Meâlimu't-Tenzil, Dâru't-Tayyibah li'n-Neşri ve't-Tevzi' Riyad.
- Besalel, Y. (2001). Yahudilik Ansiklopedisi, Gözlem Basım Yayın, İstanbul.
- Cevherî, İsmail b. Hammad- Attar, Ahmed Abdulgafûr (1407). Es-Sihah Tacû'l-Luga ve Sihâhu'l- Arabiyye, Dâru'l-İlmi lilmelayîn, Beyrut.
- Cohon, S.S.-Landman, İ. (1948). "Chosen People", The Universal Jewish Encyclopedia. Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., USA.
- Çınar, A. (2020). İnkâr Bahaneleri. Ankara: TDV. Yayınları, Ankara.
- Çiftçi, H.A. (2017). "Kitab-ı Mukaddes'te İsrâiloğulları'nın Seçilmişliği ve Justin Martyr'in Seçilmişlik Eleştirisi". Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(38):219-235.
- Firûzabâdî, (1426). Kâmûsu'l-Muhît, Risale, Beyrut.
- Gürkan, S.L. (2005). "Kur'an'a Göre Seçilmişlik Kavramı ve İsrâiloğulları'nın Seçilmişlik Meselesi" İslam Araştırmaları Dergisi, (13) 25-61.
- Gürkan, S.L. (2002). "The Jewish Concept of Chosenness in Tradition and Transformation", (Basılmamış Doktora Tezi) Lancaster University, Lancaster-U.K.
- Gürkan, S. L. (2020). Yahudilik, TDV. Yayınları, Ankara.
- İbn. Atiyye, Ebu Muhammed Abdulhak b Galib. (1422). El-Muharraru'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz.: Dâru'l Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut.

- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem. (1414). Lisânu'l-Arab, Dâru's-Sadr, Beyrut.
- Râgıb el-İsfahânî, Hüseyin b. Muhammed. (1412). El-Müfredat Fi Garîbi'l-Kur'an, Dâru'l-Kalem, Dimeşk.
- Katar, M. (2007). "İsrail Kavminin Seçilmişliği Üzerine Bir Araştırma". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Araştırma Dergisi, 20(4): 458-463.
- Râgıb el-İsfahânî, Hüseyin b. Muhammed. (1420). Tefsiru Râgıb el-İsfahânî, Camiatü Tanta Kulliyetu Âdab, Tanta.
- Razî, Muhammed b. Ömer b. Hasan. (2000). Mefâtihu'l-Gayb, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Razî, Muhammed b. Ömer b. Hasan. (1420). Mefâtihu'l-Gayb, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabi, Beyrut.
- Sa'lebî, Ahmed b. İbrahim. (1436). El-Keşf ve'l Beyân an Tefsîri'l-Kurân, Daru't-Tefsir, Cidde.
- Shakak, İ.-Mezvinsky, N. (2002). İsrail'de Yahudi Fundamentalizmi, Anka Yayınları, İstanbul.
- Shakak, İ. (2002). Yahudi Tarihi Yahudi Dini, Çev.: Dağ, Ahmet Emin, Anka Yayınları, İstanbul.
- Stern, S. (1994). Jewish Identity in Early Rabbinic Writings. E.J. Brill, Leiden- NewYork, Köln.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali. (1414). Fethu'l Kadîr, Dâru'l Kelimi't-Tayyibi, Beyrut.
- Taberî, Muhammed b. Cerir. (1422). El-Câmiu'l-Beyan an Te'vil'i Âyi'l-Kurân. Dâru'l-Hicr, Kahire.
- Taşpınar, İ. (2003). Duvarın Öteki Yüzü, Gelenek Yayıncılık, İstanbul.
- Tümer, G.-Küçük, A. (1997). Dinler Tarihi. Ocak Yayıncılık, Ankara.
- Vâhidî, Ali b. Ahmed (1410). El-Vasît Fi Tefsiri Kur'âni'l Mecid, Dâru'l Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut.
- Vâhidî, Ali b. Ahmed (1430). Tefsîru'l-Basît, İmâdetu'l-Bahsi'l-İlmî, Suudi Arabistan.
- Yavuz, N. (2006). "Kitab-ı Mukaddes Açısında Yahudilik ve Hristiyanlıkta Seçilmişlik Anlayışı". Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yazır, M.H. (2015). Hak Dini Kurân Dili. Fazilet Yayınevi, İstanbul.
- Yıldırım, R. (2024). "Yahudilerin Üstünlük İddialarının Yahudi Kutsal Metinlerindeki Dayanakları" Trabzon İlahiyat Dergisi 11(1): 173-191.